

СТАНОВИЩЕ ПО ЗАКОНОПРОЕКТ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ПРИ СВРЪХЗАДЪЛЖЕНОСТ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ ЛИЦА, СИГНАТУРА № 754-01-46, ВНЕСЕН НА 21.07.2017Г. ОТ ГРУПА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ

На 21.07.2017г. в Народно събрание на Република България е внесен законопроект за приемане на Закон за защита при свръхзадълженост на физическите лица с вх.№754-01-46/21.07.2017г., който е претърпял редица изменения в сравнение с предходната версия на законопроект за защита при свръхзадълженост, внесен на 12.02.2015г.

Въпреки че са направени опити да се подобри законопроектът в посока разясняване на понятието за недобросъвестен длъжник, който не може да се възползва от защита, и дефиниране размера на задълженията, предложеният законопроект отново не отговаря на основни принципи за защита интересите на кредиторите и развитие на производството по личен банкрут, застъпени в останалите европейски държави.

На практика, предложеният законопроект не цели справедливо удовлетворяване на кредиторите и не представлява производство по персонална несъстоятелност на физическото лице, а предимно едностранно охранително производство по освобождаване на длъжника от задълженията му на база на декларативно заявени данни, предоставени от длъжника.

Законопроектът разкрива следните съществени недостатъци и несъответствия с установената европейска практика в други държави:

I. Недостатъчно добра регламентация на кръга от физически лица, които могат да се възползват от производството по защита

1.1. На първо място, посочено е, че от защитата по този закон могат се ползват “свръхзадължени лица”, а като такива са определени физически лица, чието имущество и разумно очаквани приходи за следващите десет години не са достатъчни, за да покрият съществуващите им задължения. Изисква се несъответствието да е значително – стойността на задълженията да надвишава тази на имуществото и доходите с минимум 1/3.

Преди всичко, като се дава възможност на длъжника сам да декларира задълженията си, се създава и опасност сред съществуващите задължения длъжникът да включи изкуствено създадени такива или дори несъществуващи задължения. Длъжникът прилага към заявлението си само декларация по образец, но към нея не е длъжен да прилага документи за декларираните кредитори и техните вземания, предвидено е единствено прилагането на документи за притежаваното имущество и приходи. Така всеки длъжник може изцяло декларативно да увеличи пасивите си и да се самоопредели като свръхзадължник.

Следва да се вземе и предвид, че понятието „разумно очаквани приходи“ не е конкретизирано – не са налице обективни критерии, които да регламентират законова рамка за определяне на техните размери. Освен това не е предвидена никаква защита за кредиторите, ако например

длъжникът по договорка с работодателя си декларира изключително занижено възнаграждение (доходи) – би трябвало съдът да има правомощието да коригира декларираните от длъжника доходи, като се даде възможност на кредиторите да съберат доказателства за действителните му доходи, или пък се даде право на съда по своя преценка да увеличи “разумно очакваните доходи”, ако са налице обстоятелства, които поставят под съмнение декларирания доход – например на същата работа при същия работодател в рамките на предходните 5 години длъжникът е получавал по-високо възнаграждение, или ако за същата длъжност на пазара на труда средното възнаграждение, което се предлага от работодателите, е значително по-високо от декларираното от длъжника.

Дава се възможност на длъжника сам да определя стойността на вещите от имуществото си, което не е целесъобразно предвид нормата на чл. 10, ал. 3 от законопроекта, съгласно която длъжникът има право да не декларира права и вещи с единична стойност по малка от $\frac{1}{2}$ от минималната работна заплата. Едностранният характер на производството и това, че не е предвидена каквато и да било последваща проверка от страна на съда, създава предпоставки за злоупотреба от страна на длъжника при оценката на имуществото си с цел същото да не подлежи на деклариране. Пак във връзка с чл. 10, ал. 2 от законопроекта следва да бъде анализирано и задължението, закрепено в чл. 10, ал. 1, т. 11 от законопроекта за деклариране на извършените от длъжника разпоредителни сделки с имущество на обща стойност над 10 хил. лв. за петте години преди подаване на молбата за защита. Считаме, че минималната граница от 10 хил. лв. е прекалено завишена и след като самият законодател е решил, че не подлежат на деклариране вещи със стойност в размер под $\frac{1}{2}$ от минималната работна заплата, то логично е по аналогия тази граница да се приложи и по отношение на разпоредителните сделки.

Многобройни са и законодателните несъвършенства относно съдържанието на подаваната от длъжника декларация, като особено нелогична е т. 5 на чл. 10, ал. 1 на законопроекта, според която към писменото си заявление до районния съд длъжникът прилага декларация, включваща имуществото на последния „съпружеска имуществена общност – една втора част от вещите, правата върху вещи и паричните влогове“. В същото време обаче, от 01.10.2009г. в сила е последният Семейен кодекс, който изключи от обхвата на съпружеската имуществена общност паричните влогове на съпрузите. Следва да се отбележи, че съпружеската имуществена общност е особена, бездялова и неделима, докато съществува, и като такава – длъжникът няма как да декларира $\frac{1}{2}$ част от обхванатите от нея имущества. Още повече, че дори при прекратяването ѝ има редица законови хипотези, при които дяловете на съпрузите не са равни.

Всичко това води до процесуалното съображение, че това производство не би трябвало да се развива като охранително и едностранно – още на етапа на подаване на заявлението за защита, би трябвало то да се оповести (по аналогия на молбата на длъжника търговец за откриване на производство по несъстоятелност по реда на ТЗ) и да се даде възможност на кредиторите първо да предявят сами вземанията си и да приложат доказателства за това, да оспорват изкуствено създадени задължения към свързани кредитори, да открият и

декларират друго имущество на длъжника, да оспорят размера на декларираните от длъжника разумно очаквани доходи и т.н.

1.2. На следващо място, законопроектът по аналогия на други европейски законодателни практики, предвижда, че от защита могат да се възползват само добросъвестните длъжници. Като недобросъвестни такива са определени лицата, които “са изпаднали в свръхзадълженост в резултат на извършено умишлено престъпление или административно нарушение, и не са имали постоянен доход от трудови или други приравнени правоотношения през три от последните пет години преди започване на производството”.

Дефиницията за недобросъвестно поведение на длъжника е изключително стеснена като основание за отхвърляне на искането за защита е само умишлено престъпление или административно нарушение и то кумулативно с изискването длъжникът да няма доходи от трудови или приравнени правоотношения през три от последните пет години.

Недобросъвестното изпадане в състояние на свръхзадълженост може да не е резултат от умишлено престъпление или административно нарушение, и все пак да е основание за отказ от защита. Тъй като е неуместно да се стъпи на субективни критерии, като: извършване на сделки от длъжника с намерение да увреди кредиторите, злоупотреба с права и др., критериите за предполагаемо недобросъвестно поведение може да се дефинират ясно и изрично. Например: индичия за недобросъвестност и основание да се откаже защита по закона биха могли да бъдат следните обстоятелства (осъществени в срок от 5 години преди подаване на заявлението за защита):

- извършени разпоредителни сделки от длъжника в рамките на 5 години преди подаване на молбата;
- прекратяване на трудово правоотношение или друго приравнено правоотношение по взаимно съгласие или по вина на длъжника;
- извършване на неразумни разходи, които не съответстват на финансовото положение на длъжника; или поемане на задължения за придобиване на стоки на лукса, които не отговарят на доходите му;
- поемане на солидарна отговорност, поръчителство или предоставяне на обезпечения за задължения на трети лица;
- предоставяне на средства на трети лица (извън дължимата по закон или присъдена от съда издръжка);
- натрупване на задължения, чиито месечни или анюитетни вноски надвишават размера на дохода на длъжника и др.

Същевременно, въведеното със законопроекта кумулативно изискване длъжникът да няма доходи от трудово или приравнено правоотношение през три от последните пет години преди започване на производството, също е неясно. Преди всичко стои въпросът защо преди така формулираното изискване е употребен съюзът “и”, което означава едновременно наличие и на двете посочени хипотези. На следващо място не е ясно как следва да се тълкува тази разпоредба – изискването за липса на доходи важи за три последователни години или за

три години сумарно, независимо от прекъсванията и периодите в които длъжникът все пак е полагал труд.

В другите европейски държави, в които функционира подобно производство по освобождаване на длъжника от натрупаните задължения, условията да се предостави такава защита са базирани на съвсем други критерии – длъжникът да е бил добросъвестен, в смисъл да е декларирал вярно и точно цялото си имущество и доходи, да ги е предоставил добросъвестно за удовлетворяване на кредиторите си, да е положил всички разумни усилия да удовлетвори кредиторите като полага труд, усилия за по-добро заплащане и доходи, съхранява и пази имуществото си, без да го разпилява, длъжникът да е демонстрирал “добро поведение” в период от 6 години (както е в Германия), в рамките на който да е полагал труд, да е заделял доходите си, да е изпълнявал изготвени в споразумение с кредиторите или от съда план за удовлетворяване на вземанията, и накрая в този срок да е постигнал погасяване на поне 35% от задълженията си към всички свои кредитори.

Следва да се има предвид и ограничаване приложното поле на производството за защита до физически лица, които имат едно или повече задължения в общ размер до 150 хил. лв., което обаче е лишено от реално приложение, доколкото единствено на волята на длъжника е оставено да декларира своите задължения, поради което е лесно да се предположи, че редица недобросъвестни длъжници съвсем съзнателно ще пропускат да декларират част от своите задължения, за да не прехвърлят тази граница и да попадат в приложното поле на закона.

В същото време в проектозакона е предвидено, че длъжникът има право да допълва декларацията, "ако е пропуснал да обяви имущества или доходи". С това допълнително се внася несигурност и неопределеност в обществените отношения, към уредбата на които е ориентиран законопроектът. Това е още една възможност, с която широко се отваря вратата за недобросъвестни длъжници, които практически постоянно могат да твърдят, че са сгрешили или пък че не са внимавали при попълването на декларацията по чл. 10, ал. 1 и да я допълват по свое усмотрение.

II. Недостатъчна защита на интересите на кредиторите

Законопроектът е най-вече небалансиран, защото не предвижда почти никаква защита на интересите на кредиторите или участие на кредиторите в това производство. Законът регулира материята изключително неравностойно и в разрез с принципа на равнопоставеност, съгласно който на субектите следва да се осигурява равна възможност за придобиване на субективни права, за извършване на правомерни юридически действия, признаването на равна правоспособност и дееспособност и равни условия за проявяването ѝ, както и с принципа на справедливост, съгласно който при защитата на всеки признат от правото интерес се търси съчетаване на интересите на правните субекти. Този извод се налага, предвид следните обстоятелства:

2.1. Според по-ранния законопроект от 2015г. кредиторите не участваха в производството по предоставяне на защита, тъй като същото е едностранно и охранително – беше предвидено изрично, че същото се разглежда по реда на Глава Четиридесет и девет от ГПК за

охранителните производства. В настоящия законопроект производството не е изрично определено като едностранно, но на практика ще се получи точно така – съдът изпраща препис от заявлението на длъжника само на онези кредитори, които длъжникът е попълнил в декларацията си и им дава възможност да вземат становище. След това обаче молбата на длъжника се разглежда в ЗАКРИТО ЗАСЕДАНИЕ и съдът се произнася по нея в едномесечен срок. Няма предвидена възможност да се събират доказателства или да се оспорват доказателствата, представени от длъжника. Не е ясно и дали ще бъде дадена възможност на кредитор, който не е посочен от длъжника в декларацията към заявлението му, да се включи в производството и да вземе становище не само по искането на длъжника, но и по декларираните вземания на други кредитори. Не е ясно как добросъвестният кредитор ще защити правата си да оспори вземанията на други недобросъвестни или свързани с длъжника кредитори, като в производството не се събират доказателства за вземанията им.

2.2. На следващо място, кредиторите нямат право да обжалват решението на съда за обявяване на свръхзадълженост, освен по отношение на това кое имущество и доходи са несеквестируеми. Излиза, че производството по допускане на защитата е едноинстанционно - не е предвидена възможност да се осъществи контрол върху решението, освен по линията на неговата отмяна. Напълно възможно е обаче решението да е неправилно поради грешна преценка на районния съдия относно съотношението на активите и пасивите на длъжника. Въпреки това – кредиторите са лишени от възможността да обжалват такива решения, което неминуемо ще уврежда законните им интереси.

Дори и при предвиденото в закона обжалване на решението в частта относно несеквестируемостта на имущество и доходи, решението на окръжния (второинстанционен съд) е окончателно и важи по отношение на всички лица и кредитори (независимо дали те са били деклариран от длъжника като кредитори и дали на тях им е дадена възможност да вземат становище по молбата).

Отделно от това, срокът за обжалване е едноседмичен от обявяване на решението в регистъра. Предвид, че производството се провежда в закрито заседание, инициира се от длъжника и само и единствено длъжникът е този, който посочва кредиторите си, както и че в регистъра се обявява вече постановеният акт, седем дни са крайно недостатъчни. Краткият срок възпрепятства кредитора да извърши проверка дали искането е основателно и да организира защитата на правата си. Не на последно място не е отчетено от вносителите обстоятелство, че редица кредитори имат хиляди, а не рядко – и десетки хиляди длъжници. Ежедневното следене на информацията за всички тях ще ангажира значителен ресурс, а твърде често ще бъде и практически невъзможно, което с оглед на кратките срокове в производството, ще направи и защитата на кредиторите ненавременна и често дори безпредметна.

Следва да се отбележи, че дори и да бъде отменено решението за поставяне под защита, последиците от защитата се заличават от момента на отмяната. Това е още една разпоредба, която защитава интересите на недобросъвестния длъжник за сметка на тези на кредитора.

При положение, че предпоставките за отмяна на решението са свързани с недобросъвестно и противоправно поведение от страна на длъжника, не намира подкрепа в правната и житейска логика виждането на законодателя, че въпреки злоупотребата си длъжникът следва да се ползва от привилегиата върху задълженията му да не се начисляват лихви и неустойки за периода, в който е действало едно незаконосъобразно решение.

2.3. Възможностите за включване на кредитори в списъка с приети вземания са изключително ограничени.

Едва с решението за обявяване на свръхзадълженост и поставяне на длъжника под защита, съдът изготвя списък на кредиторите, декларирани от длъжника и установени в хода на производството – не е ясно обаче как става установяването на кредиторите в хода на производството и как същите изобщо разбират за подадената молба за поставяне под защита.

Това решение заедно със списъка на кредиторите се обявяват в регистъра и в едномесечен срок може да се иска неговото допълване, но само от кредитори със **СЪДЕБНО УСТАНОВЕНИ** вземания. Други кредитори могат да подадат възражение срещу прието или неприето вземане по списъка, само ако вземането е било първоначално включено/изключено в списъка на приетите вземания, и то подавайки възражение в седемдневен срок от обявяване на списъка. Остава неясно как да се защити кредитор, който не е посочен от длъжника в декларацията му към първоначалното заявление, не е разбрал за висящото производство, не е взел становище по искането на длъжника за защита, и не е предявил вземането си (което не е все още съдебно установено).

Лишени от защита са кредиторите с вземания, които още не са изискуеми поради това, че например по отношение на тях длъжникът изпълнява редовно задължението си, или пък с висящи към датата на обявяване на решението искове установяване на вземане. Чл. 16 дава възможност само кредиторите със съдебно установени вземания да бъдат добавени в списъка с кредиторите, но от друга страна чл. 30 от законопроекта казва, че след изтичане на 10 години от обявяване на решението за защита в регистъра всички задължения на длъжника, които са възникнали преди обявяване на решението и не са отсрочени или разсрочени, се погасяват. Погасяват се и всички задължения, които са породени от факти, настъпили преди обявяването на решението за защита, но правните последици от които са възникнали след него. Предвид, че производствата в по-голямата си част са триинстанционни и понякога отнема повече от 3 години до достигане на окончателно решение, то този кредитор, чието решение влезе в сила след тригодишния срок ще бъде с погасено вземане, защото същото ще се основава на правоотношения и факт, възникнали преди него.

Доколкото в производството могат да участват само кредитори със съдебно установени вземания, т.е. вземания, установени с влязло в сила съдебно решение, постановено в общ исков процес със сила на присъдено нещо, в обхвата на законопроекта изцяло е изключено прилагането на заповедното производство, дори и когато длъжникът не е подал възражение и по този начин практически е признал, че дължи сумите предмет на заповедта за изпълнение.

Това лишава кредиторите от възможността да се ползват от един свой правен способ за снабдяване с изпълнителен титул, уреден в глава XXXVII от ГПК.

Възниква въпросът и какво става с обезпеченията по вземания, които не са включени в списъка на приетите вземания не поради вина на кредитора, а поради гореизложените съображения. В случай, че се приеме, че обезпеченията по неприетите вземания се погасяват, това би дало само още един мотив за недобросъвестно поведение и злоупотреби от страна на длъжниците.

2.4. Ограничени са и възможностите на кредиторите да атакуват разпоредителни действия и сделки на длъжника, прихващания или изпълнение на негови неизискуеми парични задължения.

Предвидената възможност на кредитора за отменителни иски е доста ограничена, като чл. 26 препраща единствено към чл.135 от ЗЗД. За сравнение, чл. 647 от Търговския закон, урежда възможността кредиторите в производството по несъстоятелност на юридическите лица да искат отмяна на определени действия и сделки, извършени от длъжника в определен период от време, предхождащ молбата за несъстоятелност. Законодателят е предвидил тази възможност, за да предотврати недобросъвестното разпореждане на длъжника с имущество, целящо увреждане на кредиторите. Подобна уредба в този законопроект липсва, което е и една от най-големите му слабости – законопроектът не урежда практически сделките на длъжника в т.нар. подозрителен период, както това прави Търговският закон. Хипотетично длъжникът може безпроблемно да прехвърля имущество на свои близки, а и не само, за да изключи същото от имуществената си сфера, с което и да увреди интереса на кредиторите си. В тази връзка следва да се почерпи опит от последните промени в Търговския закон, които до голяма степен дават задоволителна и актуална уредба на сходни обществени отношения.

Освен това разпоредбите на чл. 645-647 ТЗ предвиждат възможност да се приемат за недействителни редица действия на длъжника, като изпълнение на неизискуеми задължения, прихващания, учредяване на обезпечения, сделки със свързани лица или други категории сделки, за които намерението за увреждане на кредиторите се презюмира и т.н. Хипотезите на чл. 135 ЗЗД за обявяване недействителността на сделка са доста по-ограничени и предполагат винаги доказване знанието на третото лице, придобило права по сделката.

2.5. Законопроектът не е регламентирал в достатъчна степен и взаимоотношенията между самите кредитори, които следва да се разгледат в две основни насоки.

На първо място, разглеждайки взаимоотношенията между кредиторите с приети вземания, които се развиват в рамките на надзорния орган, чиято структура и функции са уредени в чл. 29 от законопроекта, прави впечатление, че членовете на надзорния орган, наречен „съвет на кредиторите“, се избират от общо събрание на кредиторите, като не е посочено дали всички кредитори имат равно право на глас при взимането на решение или тежестта на гласа на кредитора зависи от размера на приетите му вземания. Би било добре законопроектът да бъде редактиран в насока втората хипотеза, по аналогия от производството по несъстоятелност и с цел максимална защита на правата на кредиторите и ограничаване на възможността за злоупотреби.

На следващо място, на плоскостта на взаимоотношенията между кредиторите с приети вземания и кредиторите с вземания, възникнали след постановяване на решението за поставяне под защита, не може да не се отбележи, че длъжникът като живо физическо лице

ще продължи дейността си дори и след постановяване на решението, като логично ще поема нови задължения. Неясен остава въпросът дали уредбата на законопроекта ще бъде приложима и по отношение на тези кредитори или вземанията им ще се удовлетворяват по общия ред.

III. Налице са и съществени процесуални недостатъци на законопроекта.

Процесуалните правила за местна подсъдност, за движението на производството, осребряването на имуществото и приключване на производството, категорично създават предпоставки отново за злоупотреби от страна на длъжниците и ощетяване правата на кредиторите.

3.1. Законопроектът предвижда в чл. 8 компетентен по допускане на защитата при свръхзадълженост на физическите лица да е районният съд по НАСТОЯЩ АДРЕС на длъжника. Това законодателно разрешение би могло да създаде условия длъжникът свободно и целенасочено да сменя адресната си регистрация в търсене на „удобен“ съд, който да се произнесе по молбата му за поставяне под защита при свръхзадълженост. Отделно от това несъобразено с процесуалната практика на съдилищата е препращането на тези производства към районния съд, чиито състави са еднолични, без практика в материята на несъстоятелността, разглеждането на възражения от кредиторите и на отменителни искиове на кредитори, а освен това са и изключително натоварени поради многочислените заповедни и искиви производства, родово подсъдни на районния съд като първа инстанция.

3.2. Изключително неприемлива е и липсата на процесуални правила, по които да се движи производството по поставяне на длъжника под защита. В новия законопроект е премахнато препращането към правилата на ГПК за охранителни производства, но същевременно производството не се развива и по правилата за искивия процес. Молбата се изпраща на кредиторите за становище, но тя се разглежда в закрито заседание, а постановеното решение има действие спрямо всички. Не е ясно изобщо кредиторите конституирани ли са като страни в производството, и може ли да бъде конституиран кредитор, който не е деклариран от длъжника с първоначалното заявление.

Според чл. 35 от законопроекта “за неуредените в този закон въпроси се прилага субсидиарно гражданското законодателство”, но как ще бъде разрешен този процесуален конфликт не е ясно – при липса на регламентация и норма относно процесуалния ред, съдът кои правила ще прилага – правилата на ГПК за искиви производства, правилата на ГПК за охранителни производства, правилата на ГПК за изпълнителното производство, или правилата на ТЗ за производствата по несъстоятелност.

Ако все пак се приеме, че производството следва да се развива по правилата за охранителното производство на дневен ред ще бъде поставен и друг проблем. Чл. 538, ал. 3 ГПК, регламентира, че няма пречка при постановен отказ, лицето пак да подаде молба, и предвид, че не се дължат такси и длъжникът има право на безплатна правна помощ, на практика възможността му да подава непрекъснато молби е неограничена. Това би могло да доведе до лавина от молби, в голямата си част неоснователни, което допълнително да затормози съдебната система и да забави производствата.

3.3. Както посочихме и по-горе, няма предвиден процесуален ред за предявяване вземанията на кредиторите и за оспорване вземанията на други кредитори. Предвидено е само подаване на възражения до съда, разглеждащ молбата, но това означава ли, че произнасянето на районния съд по възражението окончателно разрешава спора относно съществуването или

несъществуването на вземането? Ще има ли кредиторът право, ако е недоволен от произнасянето по възражението му, да защити вземането си с нарочен иск? Предявяването на такъв иск ще спре ли производството, и ако междуременно се извърши разпределение от осребряването на имуществото - за този кредитор ще се запазят ли следващите му се суми?

3.4. Няма процесуална уредба и относно това по какъв начин се извършва осребряването на имуществото на длъжника и кой извършва разпределението – посочено е само, че имуществото на длъжника се осребрява по реда на изпълнителното производство, уредено в ГПК, но не е посочено дали се започва ново изпълнително производство и по искане на кого това производство се образува от съдебния изпълнител. Липсват правила и относно това как ще се разреши конфликтът между образуваното ново изпълнително производство по чл. 27 от законопроекта във връзка с производството по защита и вече висящите изпълнителни производства. Липсват правила относно това дали в това изпълнително производство ще могат да се присъединяват кредитори, чиито вземания не са били включени в списъка на приетите вземания, обявен заедно с решението за защита.

В чл. 28 от законопроекта се предвижда създаването на специална сметка в определена от длъжника банка, по която той да внася сумите, надвишаващи несеквестрируемите му доходи и от която да се удовлетворяват кредиторите на длъжника. Формулировката дава основание да се предполага, че едва ли не това е единственият начин на изпълнение, и съдебният изпълнител не може по искане на кредиторите да предприема опис и продажба на имущество.

Ще възникнат разбира се и редица практически въпроси и неуредици – след като не е ясно кой образува изпълнителното дело по чл. 27 от законопроекта, кой ще заплаща таксите към съдебния изпълнител и ще поема разноските по изпълнението.

3.5. Най-същественят недостатък на предвиденото в законопроекта производство е незабавното предоставяне на защита.

В повечето източно и западно-европейски държави предоставянето на защита и освобождаването на длъжника от оставащия дълг зависи почти винаги от изготвянето на погасителен план (съгласуван с кредиторите), надлежното му изпълнение от длъжника чрез предоставяне на имуществото, полагане на труд и предоставяне на средства за плащания по плана, и най-накрая - от погасяването на някакъв минимум от кредиторите вземания.

За пример ще цитираме производствата в Австрия и Германия, тъй като в тези държави те са най-детайлно разработени и прилагани на практика дълги години.

В Австрия личният банкрут е производство което предоставя две възможности – извънсъдебно доброволно споразумение с кредиторите, с което се утвърждава погасителен план или съдебна процедура, при която след надлежно изпълнение на погасителния план може да се стигне до опрощаване на остатъчния дълг. Ако длъжникът иска да постигне опрощаване и погасяване на задълженията си, той трябва да премине през процедура по приемане и изпълнение на погасителен план в т.нар. *debt cancellation procedure*, като планът трябва да се изпълнява за период от максимум 7 години. Погасителният план може и да бъде променян при промяна във фактическите обстоятелства и доходи на длъжника. Този подход предполага със съдействието на съда и с одобрението на мнозинството кредитори да се съгласува план за погасяване на задълженията, който да даде възможност на длъжника да извършва плащания по плана, без да е подложен на натиск и без да е застрашена издръжката на домакинството му. В рамките на това производство всички активи на длъжника (без несеквестрируемите) се реализират. Съдът дори може да определи на длъжника минимум на

нивото на доходите му за следващите 7 години и при получаване на каквито и да е средства над този доход - сумите да се разпределят към кредиторите чрез синдик. Именно синдикът информира всеки следващ работодател на длъжника за производството и задълженията по изпълнение на погасителния план.

Предвидени са три възможни сценария и в зависимост от степента на изпълнение на плана, длъжникът има различни права след изтичане на 7-годишния период. Едва след изтичане на периода длъжникът може да подаде искане за освобождаването му от дълга и ако не са налице условията за това, задълженията му се възстановяват в пълния си размер ведно с дължимите лихви. В края на този 7-годишен период, ако длъжникът не е покрил разноските в производството и поне 10% от задълженията си, но е бил добросъвестен и е положил всички усилия за това, съдът може да освободи длъжника от останалите дългове или по своя преценка да удължи срока за погасяване с още 3 години.

В Чехия в рамките на подобно производство се утвърждава погасителен план за максимум 5 години и освобождаване на длъжника от останалите задължения се разрешава от съда само ако в края на този период са удовлетворени обезпечените кредитори, а останалите необезпечени кредитори са получили поне 30% от вземанията си.

В Германия съществуващото законодателство пък предвижда преди сезирането на съда с искане за декларация за неплатежоспособност, длъжникът да уведоми кредиторите си за факта, че не е в състояние да посреща плащанията и да се опита да постигне извънсъдебно споразумение с тях, предлагайки план за изплащане на задълженията. Длъжникът трябва да осъществи връзка с всички свои кредитори, без да проявява предпочитания. Само ако опитите за такова извънсъдебно споразумение пропаднат, длъжникът може да се обърне към съда с искане за започване на процедура по несъстоятелност, като едно от необходимите условия за започване на производството и допустимост на искането е удостоверяване на неуспешните преговори в рамките на последните 6 месеца от адвокат или консултантска агенция. Трябва да се удостовери не само това, че са водени преговори за споразумение, но и причините за неуспешния им завършек.

С искането си за откриване на производство, длъжникът отново трябва да предложи план за уреждане на задълженията, информация за активите и доходите си, списък на кредиторите и задълженията си. Съдът преценява дали на този етап е подходящо да се направи втори опит за постигане на съдебно споразумение между длъжника и кредиторите му.

Ако съдът приеме, че такава мярка може да бъде предприета, той уведомява кредиторите за предложения погасителен план – ако в срок до един месец никой кредитор не възрази срещу плана, той се счита приет, а при наличието на възражения, ако сумата на вземанията на кредиторите, одобрили плана, надвишава 50% от всички вземания, съдът отхвърля възраженията на останалите кредитори. Разбира се, при утвърждаване на плана се следи дали планът осигурява справедливото удовлетворяване на кредиторите и няма да създаде по-неблагоприятна позиция на някой от тях.

В случай че процедурата по постигане на съдебно споразумение не успее поради отхвърляне на плана от съда или възражения на кредитори с повече от 50% от всички вземания, следва откриване на производство по несъстоятелност. Съдът назначава синдик, който осребрява активите на длъжника и разпределя постъпленията между кредиторите. След това длъжникът може да поиска освобождаване от останалите непогасени задължения, но за да разреши това съдът са дефинирани редица изисквания – спазване на добро поведение (което означава длъжникът да е изпълнявал платена работа и да се е поставил в състояние да изпълнява задълженията си, да предоставя за разпределение значителна част от доходите си, да е

разпродал имуществото си и др.). Едва след изтичане на период от 6 години, съдът определя дали длъжникът може да бъде освободен от дълга си. Това е възможно и след изтичане на период от 3 години, ако в рамките на този период длъжникът е покрил поне 35% от всички свои задължения.

За сравнение - в предложения законопроект няма задължително изискване длъжникът да опита да постигне споразумение с кредиторите си, няма предвидено задължение за предлагане на погасителен план, няма предвидена възможност за ефективно участие на кредиторите и одобряване/респективно възражения срещу плана, няма изискване за минимален период на погашенията, минимален доход или минимален размер на вземанията, които следва да бъдат платени, за да се разреши освобождаване от остатъчния дълг. В законопроекта няма и предвидено осребряване на имуществото и разпределение на постъпленията от синдик, който да контролира действия на длъжника.

IV. На последно място, последиците, предвидени в законопроекта за свръхзадължнялото лице, не са подходящи, за да ограничат случаите на личен банкрут.

4.1. Предвидено е, че след изтичане на 10 години от обявяване на решението за защита в регистъра всички задължения, които са възникнали или са породени от факти, настъпили преди обявяването на решението, се погасяват. Нелогично е да се погасяват задължения, които длъжникът не е декларирал, и поради това не са били включени в списъка на приетите вземания (особено предвид ограничените възможности на самите кредитори да се включат в производството) – длъжникът би трябвало да се ползва от положителния погасителен ефект, като се освободи само от онези свои задължения които добросъвестно е декларирал, за които е положил всички разумни усилия да погаси през определен погасителен период, и то само ако е погасил някакъв минимум от поне 20-30% от задължението. Както вече посочихме по-горе в направения анализ, такава е и практиката в други европейски държави. За първи път законопроект на държава-членка на ЕС предвижда такава пълна и абсолютна дългова амнистия, без това да зависи от усилията, които длъжникът е положил за постигане на споразумение с кредиторите си и за максимално погасяване на задълженията си.

4.2. Предвидените в чл. 31 от законопроекта ограничения в правата на длъжника като следствие от обявяване на решението за защита, са крайно недостатъчни. На първо място, те важат само за период от 10 години от обявяване на решението. Подобна аналогия не може да бъде открита в производството по несъстоятелност, където ограниченията по отношение на физическото лице, което е било едноличен собственик на капитала, неограничено отговорен съдружник или е участвало в управлението на несъстоятелното дружество, действат дотогава, докато правата на лицето не бъдат възстановени съгласно чл. 747- чл. 756 ТЗ.

На второ място, тези ограничения покриват само забрана за участие в учредяването на търговски дружества, забрана за избор като член на управителен или надзорен орган, и за избор в ръководните органи на кооперации и организации с нестопанска цел. Няма забрана лицето да придобива участие във вече учредено дружество, да бъде наемано като държавен служител, да кандидатства за ново кредитиране или други ограничаващи последици.

В заключение, конкретно направените предложения, целящи защита правата на длъжника, всъщност ще доведат до неравнопоставеност на страните в изпълнителния процес, а и не само в него. На законопроекта в този му вариант осезаемо му липсва необходимата и правилна корелация с основни институти на действащото българско право, които работят от

десетилетия - от Закона за задължения и договорите, Гражданския процесуален кодекс, Семейния кодекс, Закона за наследството, Търговския закон, данъчните закони и т.н. Вносителите на проекта предлагат закон, който е в противоречие с принципите на съдебното изпълнение и правното значение и смисъла на института на съдебната принуда. Целта на такъв закон би следвало да е да се балансират интересите на длъжниците и кредиторите, а настоящият проект дава превес и съхранява единствено интересите на длъжника, като му дава възможност чрез един много облекчен процес да се освободи от задълженията към кредиторите си и да се облагодетелства от неправомерното си и недобросъвестно поведение, без да търпи санкции. Това ще навреди и ще се отрази крайно негативно на кредиторите, на финансовата дисциплина на длъжника, на българския бизнес, на условията за отпускане на кредити и на цялата икономическа и финансова система в страната, което неминуемо ще засегне отрицателно и фиска.

С уважение,

Райна Миткова-Годорова

Председател

Асоциация на колекторските агенции в България